

Examen VMBO-GL en TL

2013

tijdvak 2
maandag 17 juni
13.30 - 15.30 uur

Nederlands CSE GL en TL

Dit examen bestaat uit 24 vragen, een samenvattingsopdracht en een schrijfoopdracht.

Voor dit examen zijn maximaal 48 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Windmolenenergie

(1) Wie in Nederland een windmolenpark wil bouwen, kan op een storm van protest rekenen. Het actiecomité 'Urk Briest' verzet zich bijvoorbeeld met de slagzin "Geen ijzeren gordijn rondom Urk" tegen de bouw van een windpark ten zuiden en noorden van het voormalige eiland.

(2) Van de 7.600 inwoners van het Duitse Wörrstadt, een kleine vijfhonderd kilometer ten zuidoosten van Urk, klagen er weinigen over de reusachtige windturbines waar ze al jaren tegenaan kijken. De reden voor het uitblijven van dat protest is, dat ze dankzij de turbines een veel lagere prijs voor elektriciteit gaan betalen dan andere Duitsers. En dus gaf de gemeenteraad van Wörrstadt toestemming voor de bouw van nog eens twintig windturbines. "Wanneer je mensen laat zien dat ze goedkopere elektriciteit krijgen dankzij windturbines dicht bij hun huis, dan klagen ze niet", zegt Matthias Willenbacher, directeur van energiebedrijf Juwi. "Er was geen comité of politieke partij tegen het windpark."

(3) Juwi laat in Wörrstadt zien dat windenergie ook zonder subsidie kan concurreren met niet-duurzame energie¹. Door direct aan het lokale stroomnet te leveren, beperkt Juwi de transportkosten. Bovendien vervalt de energiebelasting, omdat de energie wordt opgewekt met windturbines.

(4) De gemeente Wörrstadt neemt sinds vorig jaar elektriciteit af van één turbine voor 15 cent per kilowattuur. Een kilowattuur is grofweg de hoeveelheid elektriciteit die nodig

is voor één wasmachinebeurt. De turbine voorziet gemeentehuis, zwembad, scholen en lantaarnpalen van deze duurzame en goedkope elektriciteit. De bewoners zijn dit jaar aan de beurt.

(5) Op windstille dagen zullen de bewoners van Wörrstadt niet zonder stroom zitten. Wanneer het waait, leveren de turbines meer elektriciteit dan de stad nodig heeft en gaat het overschot het Duitse net in. Wanneer het niet waait, krijgt de stad elektriciteit uit hetzelfde Duitse net. Gemiddeld leveren de turbines meer dan de stad nodig heeft.

(6) De ouderwetse energiecentrales zijn nog nodig als back-up, maar in de toekomst niet meer als het aan Juwi ligt. Het doel van Juwi is honderd procent duurzame energievoorziening. "Maar wat doe je als de wind niet waait?" is een vraag die Willenbacher krijgt sinds de start van zijn bedrijf. "Dan gebruiken we zonne-energie", is zijn antwoord. "Maar wat als de wind niet waait en de zon niet schijnt?" is meestal de vervolgvraag. "Dan gebruiken we energie uit biomassa zoals hout, of energie die we hebben opgeslagen."

(7) Juwi groeide sinds 1996 van een tweemansbedrijf met één windturbine uit tot een multinational in warmte en elektriciteit uit duurzame bronnen, zoals windmolenparken, velden met zonnepanelen en biobrandstof-fabrieken. Na de eeuwwisseling richtte het bedrijf zich op Europa. In 2004 ging Juwi's eerste windturbinepark in Frankrijk draaien. Omdat het bedrijf het Nederlandse subsidie-

85 beleid te wispelturig vond, deed het met Nederland geen zaken. Juwi nam vorig jaar zijn duizendste werknemer aan en de omzet groeide naar 800 miljoen euro.

90 **(8)** De oprichters Matthias Willenbacher en Fred Jung konden een gezond bedrijf bouwen op de vleugels van een royaal Duits subsidiebeleid, maar de subsidies
95 worden ieder jaar lager. De windturbines bij Wörrstadt zijn de eerste Duitse windturbines die uiteindelijk zonder subsidie moeten draaien.

(9) Ook buiten Europa bouwde Juwi al windparken. In 2008 en 2009 bouwde het bedrijf bijvoorbeeld een windturbinepark van 55 windturbines in Costa Rica. “Het is daar de enige manier om goedkoop elektriciteit te produceren”, zegt Willenbacher.

105 Diesel- en gasgeneratoren zijn duurder, kolencentrales zijn een te grote investering voor zo'n klein land en waterkrachtcentrales veroorzaken te veel ondergelopen land.

(10) Het windpark ten noorden van Urk gaat elektriciteit produceren voor ruim negen cent per kilowattuur. Nu betalen ze net als iedere Nederlander bijna een kwartje per kilowattuur. Misschien kan een lagere elektriciteitsrekening de inwoners van Urk op andere gedachten brengen.

115 **(11)** De Koepel Windenergie Noord-oostpolder, initiatiefnemer van het windpark, heeft overwogen om een aantal landbouwers en tuinders in de Noordoostpolder direct en daardoor

goedkoop te leveren. “Maar dat
125 ketste af op juridische en technische bezwaren”, zegt fiscaal jurist Janneke Wijnia, voorzitter van de koepel. “Om direct te kunnen leveren aan omwonenden moet de Nederlandse wet worden aangepast.” De Windvogel, een vereniging met 1600 leden en vier windturbines, probeert in Nederland directe levering mogelijk te maken. “Een proef met
135 energiebedrijf Eneco die administratief goed werkte, is echter stopgezet, omdat de ministeries van Economische Zaken en Financiën geen vrijstelling van energiebelasting wilden geven”, zegt Jaap Hoogendoorn, secretaris van de vereniging.

(12) Volgens Harry Droog, voorzitter van het Platform Duurzame Elektriciteitsvoorziening, is het betrekken van de burgers bij de acceptatie van windenergie van groot belang. Ook Ad van Wijk, hoogleraar Future Energy Systems aan de TU Delft, ziet
145 Juwi's businessmodel zitten. “Als we het in Nederland gaan regelen zoals in Duitsland, dan zul je zien dat windenergie enorm toeneemt. Hij begrijpt wel dat de Nederlandse
155 overheid terughoudend is. “Het gaat om miljarden aan energiebelastinginkomsten. Als je dit toestaat voor windenergie is het hek van de dam en volgen heel snel zonne-energie en
160 andere vormen van duurzame energieopwekking.”

Naar een artikel van Mark van Baal, Intermediair, 4 februari 2011

noot 1 niet-duurzame energie: energie gewonnen uit olie, steenkool, enzovoorts

Tekst 1

- 1p 1 Welk verband is er tussen alinea 1 en alinea 2?
- A Alinea 1 en 2 vormen samen een opsomming.
 - B Alinea 1 en 2 vormen samen een tegenstelling.
 - C Alinea 2 geeft een toelichting op de inhoud van alinea 1.
 - D Alinea 2 noemt een voorbeeld van wat er in alinea 1 is gesteld.

Gebruik onderstaande informatie voor het beantwoorden van de vragen 2 en 3.

De tekst kan worden verdeeld in vier delen:

Deel 1: aanpak in Urk

Deel 2: Juwi's aanpak

Deel 3: ontstaan en groei van Juwi

Deel 4: windmolenenergie in Nederland

- 1p 2 Bij welke alinea begint deel 3?
- A alinea 5
 - B alinea 6
 - C alinea 7
 - D alinea 8
- 1p 3 Bij welke alinea begint deel 4?
- A alinea 9
 - B alinea 10
 - C alinea 11
 - D alinea 12
- 1p 4 Het actiecomité 'Urk Briest' en 'De Koepel Windenergie Noordoostpolder' hebben beide te maken met het op te richten windmolenpark.
→ Waarin verschillen ze van mening over de windmolenparken?
Gebruik voor je antwoord niet meer dan 20 woorden.
- 1p 5 "Juwi laat in Wörrstadt zien dat windenergie ook zonder subsidie kan concurreren met niet-duurzame energie." (regels 29-32)
→ Welke twee oorzaken worden hiervoor genoemd?
- 2p 6 "De ouderwetse energiecentrales zijn nog nodig als back-up" (regels 59-60)
→ Welke drie soorten energie wil Juwi in de toekomst als back-up gebruiken?

- 1p 7 “(...) konden een gezond bedrijf bouwen op de vleugels van een royaal Duits subsidiebeleid” (regels 91-94)
Wat betekent ‘op de vleugels van’ in deze zin?
A met behulp van
B ondanks
C onder bescherming van
D op het terrein van
- 1p 8 In alinea 7 staat dat Juwi geen zaken deed met Nederland omdat het bedrijf het subsidiebeleid van Nederland te wispelturig vond.
→ In welke alinea wordt deze wispelturigheid verder uitgewerkt?
- 1p 9 In de alinea’s 11 en 12 wordt een verklaring gegeven waarom de Nederlandse overheid minder gemakkelijk subsidies verstrekt.
→ Welke verklaring is dit?
Gebruik maximaal 15 woorden.
- 1p 10 Welke zin geeft het beste de hoofdgedachte weer van de tekst *Windmolenenergie*?
A De acceptatie van windmolenparken kan toenemen door goedkopere energie te leveren aan omwonenden.
B Door de wispelturigheid van het Nederlandse subsidiebeleid komt Juwi niet naar Nederland.
C Het bouwen van windmolenparken in Nederland levert veel weerstand op.
D Om de windmolenenergie in Nederland te stimuleren moet er meer subsidie verleend worden.

Klagen is gezond

(1) “Goedemorgen, buurvrouw!”, groet ik vrolijk. “Jaja”, zegt ze, terwijl ze een afwerend gebaar maakt. “Zware nacht gehad?”, vervolg ik. De
5 buurvrouw, Hanny, kijkt afkeurend naar de eerste etage; de woning boven die van haar. Dan volgt het bekende relaas over het lawaai van de bovenbuurvrouw, hoe ze elk
10 gesprek woord voor woord kan verstaan. Ik leef mee met haar geklaag en besluit er bij het derde ‘wat doe je eraan?’ een eind aan te maken. “Helemaal niets, Hanny.
15 Helemaal niets.” Ze knikt berustend. Ik geef haar een klopje op haar arm. Met een tevreden glimlach neemt ze afscheid.

(2) Klagen biedt voordelen. Psycholoog Robin Kowalski beschouwt het
20 ten eerste als een vorm van het in goede banen leiden van emoties. Het uiten van negatieve gevoelens lucht op. Op de korte termijn levert klagen
25 je vooral negativiteit op, want je richt je aandacht op iets vervelends. Maar op de langere termijn draagt – gematigd – klagen bij aan het psychologische welzijn van mensen,
30 stelt hij. Bovendien ziet hij klagen als een middel om sociale contacten te onderhouden. Dat geldt niet alleen voor mijn buurvrouw Hanny. Ik ken ook het gevoel van verbondenheid
35 wanneer iemand mijn ergernis over, bijvoorbeeld, een bloedirritante radioreclame deelt. Dat gevoel van verbondenheid ontstaat wanneer het om zo’n kleine, onzinnige ergernis
40 gaat, maar ook als iemand zijn ongenoegen over de politiek of ander wereldleed uit.

(3) In het boek *Een betere wereld* somt psycholoog Will Bowen een
45 aantal motieven voor geklaag op. Mensen klagen om maar niets aan een probleem te hoeven doen of om superioriteit uit te drukken. Klagen over iemand is volgens Bowen ook
50 een manier om invloed uit te oefenen op anderen, bijvoorbeeld door ervoor te zorgen dat die anderen niet meer met die persoon in zee willen gaan. Bowen pleit voor minder geklaag,
55 want dat leidt ertoe dat je op een vrolijkere en lichtere manier in het leven komt te staan. Hij bedacht ook een manier om je eigen klaaggedrag onder controle te krijgen: draag een
60 polsbandje dat je elke keer van pols verwisselt als je jezelf betrapt op geklaag. De bewustwording zorgt ervoor dat je beter in staat bent je negatieve uitlatingen in te perken.
65 (4) Volgens Kowalski is het heel belangrijk dat je strategisch leert klagen. Dat betekent: gedoseerd klagen en vooral tegen mensen die toch wel van je houden. Ook is het
70 belangrijk dat je je in je geklaag op een oplossing richt: “Nu mijn fiets voor de derde keer is gestolen (KLAAG), koop ik toch maar dat slot dat drie keer zoveel kost als de fiets
75 zelf.” Daarnaast moet je je afvragen, wanneer je de neiging voelt om in een klaagzang uit te barsten, hoe aantrekkelijk je als klager op anderen overkomt. Bij klagende mensen is het
80 doorgaans niet goed toeven. Behalve dat ze niet positief denken, is hun geklaag ook nog eens ontzettend saai en weinig inspirerend. Daar moet je dus voor waken.

85 **(5)** Ikzelf klaag veel. Ik ben
ongeduldig, erger me snel en zie
altijd wel een manier waarop iets
beter zou kunnen. Als ik niet oppas
90 een eeuwige klager, maar omdat ik
de mensen om me heen niet van me
wil vervreemden heb ik een truc. Ik
klaag vrolijk. Dat wil zeggen: ik praat
openlijk over mijn ongenoegens en
95 zet het goed vet aan. Dit biedt de
toehoorder twee mogelijkheden: hij
kan opgelucht meeklagen omdat mijn
schaamteloos geuite frustratie een
feest van herkenning is. Of hij neemt
100 me niet serieus, omdat ik mezelf toch
al belachelijk maak. Zo voorkom ik
een sociaal isolement.

(6) Er is nog iets wat ikzelf belangrijk
vind bij klagen. Klagen is een luxe!
105 Ga maar na. Mensen die een slepen-
de ziekte hebben die allerlei nare
beperkingen met zich meebrengt of
die een dierbare hebben verloren,
zijn zelden klagers. Natuurlijk zijn er
110 ook klagers onder mensen die
getroffen zijn door het lot, maar
meestal betekent echt lijden juist dat
die mensen zich richten op wat wél

goed gaat in het leven. Begrijpelijk
115 ook: wanneer je je in zo'n geval richt
op het negatieve, ga je kopje onder.

(7) En zo komen we bij de oorzaak
van klaaggedrag; klagen heeft te
maken met je ongelukkig voelen.
120 Want ook al ben je dan niet ernstig
ziek of heb je geen geliefde verloren,
dat wil niet zeggen dat je gelukkig
bent. Maar ja, dat ga je niet lopen
verkondigen. Je hebt immers niets te
125 klagen: je bent gezond, hebt een dak
boven je hoofd en lieve mensen om
je heen. En toch... Daarom geef je
het slechte weer er maar van langs.
De druk moet op de een of andere
130 manier van de ketel.

(8) Wil je echt van het klagen
afkomen, dan zul je bij jezelf te rade
moeten gaan. En erger je je aan
geklaag om je heen, besef dan dat
135 ongelukkig zijn de reden is voor het
gezever over te weinig parkeerplek-
ken of smerige toiletten. Neem het
klagen serieus, bij een ander én bij
jezelf, en maak van de klager een
140 tevreden mens die zich gehoord
voelt.

*Naar een artikel van Marte Kaan,
NRC Next, 8 april 2010*

Tekst 2

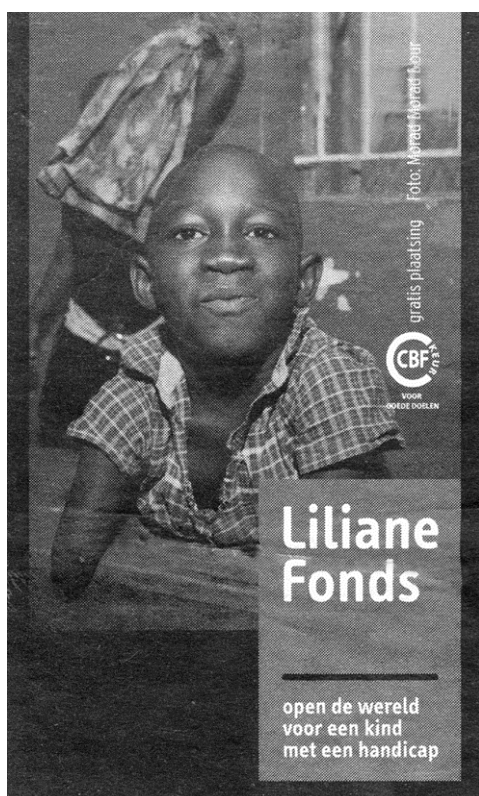
10p 11 **Samenvattingsopdracht**

Vat de tekst *Klagen is gezond* samen in maximaal 155 woorden.

Besteed daarbij alleen aandacht aan de volgende punten:

- 1 welke twee voordelen van klagen Kowalski noemt;
- 2 welke drie motieven voor klagen Bowen noemt;
- 3 welke handelwijze Kowalski voorstelt bij het klagen en wat die handelwijze inhoudt;
- 4 wat de oorzaak is van klaaggedrag;
- 5 welk advies voor klagen geldt voor zowel jezelf als een ander.

Maak er een samenhangend geheel van. Gebruik geen telegramstijl. Noem niet onnodig voorbeelden. Tel het aantal woorden en noteer dat onder je samenvatting. Zet de titel erboven.

JE MAG DE SCHOOL NIET IN VANWEGE JE HANDICAP

WAT KUN JE DOEN?

Sabirl (7) uit Oeganda is geboren zonder onderarmen en met vergroeide benen. Het is een slimme jongen, maar de school mag hij niet in. Vanwege zijn handicap. Het Liliane Fonds biedt persoonsgerichte en directe hulp aan kinderen als Sabirl. Dat is wat WIJ doen. U kunt donateur worden van het Liliane Fonds. Ga naar meedoen.nl en laat een kind met een handicap weer MEEDOEN.

WORD NU DONATEUR ING 7 800 800

Naar een advertentie van het Liliane Fonds, de Gelderlander, 9 maart 2011

Tekst 3

- 1p 12 Op de afbeelding staat een jongetje.
Op welk aspect van de advertentie legt de afbeelding vooral de nadruk?
- A Het Liliane Fonds helpt alle kinderen in hun onderwijsmogelijkheden.
 - B Het Liliane Fonds helpt schoolgaande kinderen in Afrika.
 - C Het Liliane Fonds spant zich in voor gehandicapte kinderen.
 - D Het Liliane Fonds vraagt alleen aandacht voor lichamelijk gehandicapten.
- 1p 13 Wat is het belangrijkste doel van deze advertentie?
- A gevoelens uitdrukken
 - B informeren
 - C tot handelen aanzetten
 - D waarschuwen
- 1p 14 De advertentie bestaat uit een foto met een tekst.
Wat is het verband tussen de foto en de tekst?
- De foto
- A beantwoordt de vraag in de advertentie.
 - B is nodig om de tekst te begrijpen.
 - C verduidelijkt de inhoud van de tekst.
 - D vormt een tegenstelling met de tekst.
- 1p 15 Aan het einde van de tekst in de advertentie staat 'meedoen' in hoofdletters gedrukt. Wat is hiervoor de belangrijkste reden?
- De gekozen lettergrootte
- A benadrukt wat donateurs kunnen bereiken voor een gehandicapt kind.
 - B maakt duidelijk dat het Liliane Fonds meedoet.
 - C past beter bij de verdeling met de andere afgedrukte woorden.
 - D trekt de aandacht van de krantenlezer voor deze advertentie.

Eten en snoep bekennen kleur

(1) Dieppaars liggen de plakkerige mierzoete 'Gentse neuzen' uitgestald in een handkar. Het snoepgoed is, volgens de verkoper, vrij van geur-,
5 kleur- en smaakstoffen. Zonder geur-, kleur- en smaakstoffen, dat moet wel heel gezond zijn, of toch niet? "Vergeet het maar", stelt de Wageningse toxicologe¹⁾ professor
10 Ivonne Rietjens. "We denken dat alles wat natuurlijk en plantaardig wordt genoemd ook goed is en dat alles wat kunstmatig is gemaakt verkeerd is. Maar dat hoeft helemaal
15 niet zo te zijn." In één klap ben ik dus uit de droom.

(2) Professor Rietjens doet er nog een schepje bovenop: "Ik denk dat studies nog wel eens zouden kunnen
20 bewijzen dat kunstmatige stoffen in voedsel beter zijn dan natuurlijke stoffen. Kunstmatige stoffen uit een fabriek zijn uitgebreid wetenschappelijk getest. Daarvoor gelden strenge
25 normen, die ook voor plantaardige kleurstoffen gelden. Veiligheidsstudies die momenteel voor alle kleurstoffen, ook de natuurlijke, worden gedaan, moeten uitwijzen of
30 ze ook daadwerkelijk veilig zijn."

(3) Kunstmatige stoffen staan de laatste jaren steeds meer ter discussie. Daarom hebben fabrikanten van voedsel en snoep ze vaak al
35 door plantaardige stoffen vervangen. Sinds 20 juli 2010 zijn ze ook nog eens verplicht om van zes zogeheten kunstmatige azo-kleurstoffen²⁾ op verpakkingen te vermelden dat ze de
40 "activiteit of oplettendheid van kinderen nadelig kunnen

beïnvloeden". Dat is een beslissing van het Europese Parlement.

(4) Producenten hebben daar niet
45 zo'n zin in, waardoor ze extra gestimuleerd worden vaker plantaardige stoffen te gebruiken, zoals bijvoorbeeld bèta-caroteen uit wortel om iets oranje te kleuren en bietensap voor diep rood. Het toepassen van plantaardige stoffen is nog niet zo gemakkelijk, want sommige kleuren zijn niet 'stabiel'³⁾ en lastiger te gebruiken in een bak- of kookproces.

(5) Azo-kleurstoffen worden al vele jaren gebruikt voor diepe, intense kleuren geel, oranje, rood en bruin. Er bestonden al langer vermoedens over mogelijke schade voor de
55 gezondheid, maar in 2007 kwamen de kleurstoffen pas echt in een kwaad daglicht te staan. Wetenschappers van de universiteit van het Britse Southampton verklaarden te
60 hebben aangetoond dat enkele azo-kleurstoffen, in combinatie met een specifiek conserveermiddel, hyperactiviteit of concentratiestoornissen bij kinderen veroorzaken. Het
65 Europese Voedselveiligheidsagentschap, de ESFA, oordeelde in 2007 echter dat er geen reden was de aanbevolen maximum hoeveelheid van deze azo-kleurstoffen te
70 verlagen, laat staan ze te verbieden.

(6) De Wageningse professor Rietjens deelt die mening nog
75 steeds. Ze zit in een panel van experts dat voor de ESFA de azo-kleurstoffen opnieuw op veiligheid heeft onderzocht. "Om de zoveel jaar worden alle toevoegsels, waaronder
80 kleurstoffen, opnieuw beoordeeld",

vertelt ze. “Vooral over kleurstoffen is
85 altijd van alles te doen. Sommige
consumenten denken dat deze
kleurstoffen een groot risico vormen
voor de gezondheid.” De
Southamptonstudie heeft dat gevoel
90 van onveiligheid versterkt. Rietjens:
“De onderzoekers vermeldden dat
kinderen drukker werden door
bepaalde azo-kleurstoffen als die
werden gecombineerd met een
95 andere toevoeging, namelijk met het
conserveermiddel benzoëzuur. Maar
over die combinatie wordt nu nooit
meer gepraat. Het gaat, ten
onrechte, enkel nog om de azo-
100 kleurstoffen.” Volgens Rietjens
betreft het vooral een politieke dis-
cussie die ontstaan is uit emoties.
“En emoties zijn niet altijd de beste
raadgever.”
105 **(7)** Toch blijven velen, met name
ouders, ervan overtuigd dat kunst-
matige kleurstoffen in snoep de
aandachtstoornis ADHD veroorzaken
of verergeren. En ze denken dat
110 plantaardige stoffen dus beter zijn.
Hierop inspelend besloten twee grote
supermarktketens in Zwitserland
onlangs zelfs vrijwillig snoep met de
'schadelijke' azo-kleurstoffen uit de
115 schappen te halen.

(8) De voedselindustrie speelt verder
op dat consumentengevoel in door
steeds meer met natuurlijke kleur-
stoffen aan de slag te gaan. Profes-
120 sor Rietjens vraagt zich af of dat wel
verstandig is. “Ik zou eerst de uit-
komsten willen afwachten van het
laatste onderzoek naar de natuurlijke
kleurstoffen. Zo is het maar de vraag
125 wat de uitkomst voor bèta-caroteen is
en of die kleurstof wel op de markt
mag blijven. Die stof gedraagt zich bij
proefdieren anders dan bij mensen.”
(9) Dat het ook met plantenextracten
130 goed mis kan gaan, is in het verleden
bewezen. Vrouwen die in een
Belgische afslankkliniek kruiden-
preparaten voorgeschreven kregen,
ontwikkelden vaker dan gewoonlijk
135 nierkanker. En in ons land
veroorzaakte de kruidenthee sterren-
mix grote problemen toen een
fabrikant voor het maken van de thee
Japanse in plaats van Chinese ster-
140 anijs gebruikte. Japanse steranijs is
namelijk giftig, Chinese niet. “Plant-
aardige stoffen moeten dus niet
worden opgehemeld”, stelt professor
Rietjens. “Het is een grote fout er
145 automatisch van uit te gaan dat als
iets natuurlijk is het ook gezond is.”

*Naar een artikel van H el ne van Beek,
BN de Stem, 20 december 2010*

noot 1 toxicoloog: een specialist in het kennen van vergiften

noot 2 azo-kleurstoffen: kunstmatige, chemisch bereide kleurstoffen; ze komen in de
natuur niet voor

noot 3 stabiel: vast, niet aan veranderingen onderhevig

Tekst 4

- 1p 16 Hoe wordt het onderwerp van de tekst in alinea 1 ingeleid?
De tekst wordt ingeleid door
- A de mening van de schrijver voorop te stellen.
 - B de opbouw van de tekst aan te geven.
 - C een belangrijke uitspraak over het onderwerp te doen.
 - D vooraf een advies over het onderwerp te geven.

- 1p 17 Wat is het verband tussen alinea 3 en alinea 4?
- A Alinea 3 en 4 vormen samen een opsomming.
 - B Alinea 3 en 4 vormen samen een voorspelling.
 - C Alinea 4 geeft een bewijs voor het gestelde in alinea 3.
 - D Alinea 4 noemt een gevolg van het gestelde in alinea 3.

Gebruik onderstaande informatie voor het beantwoorden van de vragen 18 en 19.

We kunnen de tekst verdelen in vijf delen:

Deel 1: alinea 1

Deel 2: alinea's 2, 3 en 4

Deel 3: alinea's 5 en 6

Deel 4: alinea's 7 en 8

Deel 5: alinea 9

- 1p 18 Welk kopje geeft het beste de inhoud weer van deel 2 (alinea's 2, 3 en 4)?
- A Gezondheidsrisico's bij voedsel
 - B Kunstmatige en plantaardige stoffen
 - C Veiligheid voor snoepen
 - D Wetenschappelijke testen
- 1p 19 Welk kopje geeft het beste de inhoud weer van deel 4 (alinea's 7 en 8)?
- A Inspelen op consumentengevoelens
 - B Kunstmatige kleurstoffen veroorzaken gedragsstoornissen
 - C Plantaardige stoffen in snoepgoed zijn gezonder
 - D Verwijderen van schadelijk snoepgoed
- 1p 20 "Veiligheidsstudies die momenteel voor alle kleurstoffen, ook de natuurlijke, worden gedaan, moeten uitwijzen of ze ook daadwerkelijk veilig zijn." (regels 26-30)
- Citeer een zin uit de alinea's 7, 8 en 9 waaruit blijkt dat dit onderzoek nog niet is afgerond.

- 1p 21 Er zijn verschillende redenen waarom fabrikanten vaker plantaardige stoffen gebruiken. Een reden is dat kunstmatige kleurstoffen ter discussie staan.
→ Citeer de zin uit alinea 3 waaruit blijkt waarom producenten een extra reden hebben om gebruik te maken van plantaardige stoffen.
- 1p 22 Professor Rietjens zit in een panel van experts dat opnieuw onderzoek heeft gedaan naar de veiligheid van de kunstmatige azo-kleurstoffen.
→ Leg uit wat de verschillende meningen zijn van professor Rietjens en ouders over kunstmatige kleurstoffen.
Betrek beiden in de formulering van je antwoord.
Gebruik voor je antwoord niet meer dan 30 woorden.
- 1p 23 Wat is het voornaamste doel van de schrijver met deze tekst?
A adviseren
B gevoelens tot uitdrukking brengen
C informeren
D tot handelen aansporen
- 1p 24 Wat is de hoofdgedachte van de tekst *Eten en snoep bekennen kleur*?
A De voedselindustrie maakt steeds meer gebruik van natuurlijke kleurstoffen in haar producten, omdat de consumenten dat willen.
B Het gevoel van onveiligheid dat consumenten hebben over het gebruik van kunstmatige kleurstoffen wordt door de Southamptonstudie versterkt.
C Natuurlijke en plantaardige stoffen in voeding hebben de naam beter voor de gezondheid te zijn dan kunstmatige, maar dat is nog niet bewezen.
D Onderzoeken naar de veiligheid van kleurstoffen hebben uitgewezen dat kunstmatige stoffen in voedsel beter zijn dan natuurlijke en plantaardige stoffen.
- 1p 25 Hoe staat de schrijver tegenover de uitspraken van de deskundigen?
De schrijver
A gebruikt de uitspraken vooral om haar eigen standpunt te verdedigen.
B geeft de uitspraken weer zonder verder commentaar.
C laat merken het oneens te zijn met de uitspraken.
D trekt de juistheid van de uitspraken in twijfel.

Schrijfo opdracht

De school waarop jij zit, is net verhuisd naar een nieuw gebouw. De directie heeft rekening willen houden met de wensen van leerlingen en heeft daarom allerlei werkgroepen opgericht om mee te denken over de inrichting van de school. In een van deze werkgroepen kan meegepraat worden over het eten, drinken en snoep dat in de kantine verkocht gaat worden. Jij bent lid van deze werkgroep.

Omdat steeds meer jongeren te kampen hebben met overgewicht, wil de directie vooral de verkoop van gezond eten en drinken stimuleren en de verkoop van snoep beperken. Jullie werkgroep is hiermee aan de slag gegaan en er is een gezond en lekker aanbod aan eten en drinken gekomen.

Jij schrijft, namens de werkgroep, een stuk voor de schoolkrant. Hierin stel je de werkgroep voor, leg je uit waarom voor een gezond aanbod in de kantine gekozen is en waarom gezond eten zo belangrijk is. Ook probeer je de leerlingen enthousiast te maken voor de keuze van de werkgroep.

Bij je zoektocht naar informatie over het onderwerp vond je in de krant het artikel *Eten en snoep bekennen kleur*, over kleurstoffen in snoep. Via Google kwam je terecht op de website *degezondeschoolkantine.nl*. Daar las je onder andere dat steeds meer jongeren ongezond eten. Ook weten veel jongeren niet wat de Schijf van Vijf is. Dat is erg jammer, want juist als je in de groei bent, is eten zoals in de Schijf van Vijf wordt aanbevolen heel belangrijk. Gezond eten vormt samen met voldoende bewegen de basis voor een gezond gewicht en lichaam. Dat zorgt weer voor een kleinere kans op chronische ziekten, zoals hart- en vaatziekten, diabetes en een aantal vormen van kanker. Van de Nederlandse jongeren is 15% te zwaar. Het is dus erg belangrijk dat jongeren kiezen voor eten waar hun lijf iets aan heeft. Zeker op school, in de schoolkantine, zou gezond eten gemakkelijk verkrijgbaar moeten zijn.

13p **26 Opdracht**

Schrijf het artikel voor de schoolkrant. Gebruik daarvoor de gegevens uit de tekst op de vorige bladzijde en eventueel de tekst *Eten en snoep bekennen kleur*. Je mag ook zelf gegevens inbrengen.

Besteed in jouw artikel aandacht aan de volgende onderwerpen:

- de aanleiding voor je tekst: opening nieuw schoolgebouw en nieuw aanbod kantine;
- de werkgroep;
- de reden voor een gezond aanbod in de kantine;
- het belang van gezond eten;
- twee elementen die de basis vormen voor een gezond gewicht en lichaam;
- twee voorbeelden van ongezond eten;
- twee voorbeelden van gezond eten;
- het percentage jongeren dat lijdt aan overgewicht;
- verwijzing naar website voor meer informatie.

Maak er een samenhangend geheel van en zet er een passende titel boven.

Zet je naam onder het artikel en vermeld je school en klas.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.